



է՛ Բողոքականաց և Սափարեանց գաւառի մայրաքաղաք Երևան քաղաքին իրենց գործարարական կամարը Պէտք է ասել, որ անցեալ տարի լինելով Ռուսիայում և լինելով այս կողմերում ծխախոտի առատութիւն լինելով քաւակաւի ընկել էր նրա գինը. պարզ ծախում էր 4—6 ր. Այստեղի ծխախոտից, էփածութեան պատճառով, մօտ 10,000 պարզ մնացել էր ծախուելու Քիֆիսի ծխախոտի պահեստներում, բայց այս տարի մասամբ լինելով անցեալ տարուայ ծխախոտներից և լինելով այս տարուայ մի քանի տեղաբնակների ծխախոտները ծախուելու պարզ 7 ր. 50 կ. 30 ր. կայ, որ ուրիշ քաղաքների ծխախոտի գործարարականութեան էլ ըստ իրենց սովորութեան կը գան և կըզենեն մնացած ծխախոտները և այդպիսով միջոց կըտան գելաւացիներին նորից շարունակելու իրենց պարապմունքները:

—ՄԵԼԵՐԵՆԵՐԻ ԲԱՆԱԿԱՆԻ ԷՓԻՏԵՆՈՒԹԻՒՆ Է տերու մայրաքաղաքի Առևտուրը սատակ ընկած է տեղի գործերի սակաւութեան պատճառով, և արդէն այստեղի մի քանի վաճառականները մտադիր են ուրիշ տեղ տեղափոխուել կամ բոլորովին վերջացնել վաճառականութիւնը և ուրիշ գործով պարապել: Աստիճանաւորները սակաւութեան պատճառով շատ աներ մընացած են պարապ և անատները մտադիր են էփած գնով վաճառել իրենց տները:

—ՆՊԱՆԱԿՆԵՐԸ մեզանում սկսեցին ցրտել: Նրապէս լեռները արդէն ծածկուած են ձիւնով:

—ՍՂՆԱԿԻ ԳՈՐԾԱԿԱՐ ԺՈՂՈՎԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ Է անու մայրաքաղաքի Քիֆիսի նոր բացուած գելաւական քահանայացուներ պարապստող ուսումնարանի կառուցուելը շէնքի համար:

—ՄԱՐԱԲԱՐԱՊԱՐԻ ԹԵՐԵԹԵՐԻ ասելով, մտադրութիւն կայ ձիաքաղաք երկաթուղիները պետական տուրք առնելու:

# ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԱՐԻՍ ԱՉԲԷ ԴՈՒՐՍ ԳԱՅ ԼԱԼԻ  
Է, ԳԱՆ ԹԵ ԱՆՈՒՆԸ  
(Պատկեր)  
(Վերջ \*)

Գին անու և գույն կէտեր  
Թէ չէ արդէններ կան, որ  
ոչխար սող սող են կուլ  
տալիս:

(Ժողովուրդի ասուածք)

Մարին ու վերջը չենք կարող գտնել, եթէ մի առ մի թուելու լինինք մեր խնայողների սերահար իշխանազունները քաշած քէֆերը, Դոուար է նորիցս հետել, լինել էին որում նրանք Պոկլիսի ստորոտին փռուած մեծահաստ երեքալատ անտառում, լինելով քահանայի ծառերից երկուսի, քանի լինելով վաղից այն ու ոչխար, որքան ջէրանկիտար, արդէ գայ և ուրիշ մեծ ու մանր կենդանիներ ու գաղաններ իշխանների գնդակների անսխալ հարուածով կեանքից գրկուեցան: Չգիտեմք ճշմարիտ, լինելով որտեղ քանի՞նք ծառաների և շների կերակուր եղան, քանի՞նք անուշ խորոված դառան և իշխանական անորոշակները պարապների և կամ քանի՞ թանկազին մուշտակապուր թրգուր կաշիք ու մորթիք սուս ուղարկուեցան:

Ինչպէս լինել չգիտեմք, զարմացմամբ հարց կըտայ ինչ ամեն որ, մինչ պատմութեան քայլից յայտն է իմ անմիջական մասնակցութիւնը:

—Այո, չէրէ քի բայց մի ձուի ձառի փոխուեցաւ իմ բացակայութիւնը, չեմորհակալ եմ, եթէ աղայանք չլարգէին, մի ձառի պայմանով ինչ ուղար-

\*) Տես «Նոր-Դար» № 189.

ԱՆԱԼԻՑԻՍԻՍ.—Անցեալ ամսի 15-ին քաղաքի հայ ժողովուրդն ունեցաւ մի նշանաւոր կորուստ՝ Տերուհի Յովհ. Յաւրեանի մահուամբը: Հանգուցեալը մօտ 40 տարի ուսուցչութեան պաշտօն էր վարել լինելով Կարապետեան և լինելով Վարդանեան (այժմ փակ) ուսումնարաններում, որի սաներից մի քանիսն այժմ քահանայ և ուսուցիչ են, Վերջին որոնք զարուծուել էր անուստի քաղաքի ս. Նշան եկեղեցում. երգեցողութեան մէջ բաւականին հմուտ էր: Նրա երգած եղանակներից շատերն այժմ ձայնագրած ունի ձայնագէտ Ղ. Բազմաշ Պաշտուտեան և իւր ուրիշ Յ. Յակոբեանը:

Թաղման հանդիսին ներկայ էին քաղաքի հայ ժողովուրդի մեծամասնութիւնը, որոնք իրենց ներկայութեամբ ցոյց տուին իրենց պարտաւանդութիւնը դէպի բազմաշխատ ուսուցչին և արժանաւոր եկեղեցականը:

—Քաղաքումս երևան են եկել մի քանի խորեանման հիւանդութիւններ, ուստի ում անկ է ուղարկութիւնները հրաւիրում: Մահուան դէպքեր մինչև այժմ չեն պատահել:

## ԿԱՐԻՆՈՐ ՊԱՋԱՆՁ

Թիֆլիսի հայ բնակիչները քաղաքի զանազան մասերում ցրուած լինելով նրանց մի ստուար մասն էլ բնակուել է Կուկիայի թաղի վերին մասում: Այդ մասի հայ տարրը, որ բաղկացած է զանազան գաւառական քաղաքներից, մասնաւոր Ախալցխայից, Ախալքալաքից և Ալեքսանդրապոլից գաղթած ընտանիքներից, երկաթուղու կայարանում գործ ունենալով յարմար են գտել բնակութեան հասարակ աղտեղ, որ մօտ է երկաթուղու կայարանին, Ասկայի այլ մասում ոչ մի հայոց եկեղեցի չկայ, որ այդտեղի հայերն իրենց հոգեկան-կրօնական պէտքերին կարողանան զոհացում տալ: Իսկ այն եկեղեցիները, որոնց նրանք ծովն են գրուել և որոնք գտնուել են քաղաքի

կելու մարդասիրական դիմումն չանէին, պարտաստ էլ հինգ ձառ տալ և որսաղանցութեանը ազատուել:

Ինչ կողմ եղաւ, այսքանը զուտ ճշմարտութիւն է, որ իշխանների համար անտառ ուղարկուած պաշարները այնքան անուշ են և շատ, որ մի ամբողջ ամիս կըբաւեն, եթէ կրկնապատիկ թուով մարդիկ, լինելով և շէնք առաւօտից մինչև երեկոյ, երեկոյց մինչև առաւօտ՝ անընդհատ ուտէին, ինչպէս և լինելով:

Իշխան Պաւլիկ Ա...ձէն խելացի և հեռաւան մովթաւ Դաւիթկոն հոտով գողտիւն էր, որ Դաւիթեանց Նիկոյի մի գոտու արժէքով իւր տէրերը մի շարքով չէին կառավարուել: Այդ իսկական երկաթուղութեամբ և իւր ունեցած անսահման վստահութեամբ սղակների վաճառական Ք. Բերարովի գաւթարի մէջ իշխան Ա...ձէն հաշուելով 200 մանեթով պարտք էր աւելացրել, աշխարհ մի բուրդ գին տուաւ հրատկացրել ու լուրջ պաշարեղէն առել, ձանապարհ գրել:

Մովթաւ Դաւիթկոն հարապետութեան բոլոր իշխանների սրտին գուրեկաւ և ամենքը գովեցին ու մեծաբանեցին իշխան Պաւլիկին, որ նա գիտեցել էր յայտնի յաջող երաժուութիւն անել իւր պաշտօնեաների մէջ:

—Սուտ չէք ստուծ, պարծեցաւ համեստութեամբ իշխան Ա...ձէն, շահ տղէն հայ չէ, բայց հայն խելք ունի, ես գիտեմ, որ ծախսած փողի կէտը գրպանն է գրել, ինչպէս որ ամեն գէպում անուծ է, բայց որ խելքէ անուծ, հալած իրան:

Այսին առաջ ունենալով այնչափ անուշ պաշարեղէն, մարդ մոլորուած,

կենդանու կամ ուրիշ մասերում, Կուկիայի վերին մասից շատ հեռու լինելով, նրանք անկարող են ամեն անգամ լաճախել այդ եկեղեցիները ժամանակի սղութեան և տեղի հեռաւորութեան պատճառով:

Եթէ Կուկիայի վերին մասում և երկաթուղու կայարանից աւելի հեռու ընտանիք հայ ընտանիքների լինելով այսօր յայտնի մեծամասնութիւն չէ կազմում, է հարկէ դոուար էր եկեղեցու մասին հոգալ, քանի որ մեծ ծախքերով եկեղեցի կառուցանելուց յետոյ նա նորից պէտք է իրականէր Բայք քանի որ այդտեղի ժողովուրդն այսօր այնքան է լինելով, որ լինելով եկեղեցու ծախսի մի մասն ինքը կարող է հոգալ և լինել կառուցուելիք եկեղեցին իւր արեւելքով պահել, ուրեմն անհրաժեշտ է, որ այդ լինելով հայոց մի եկեղեցի ընտանիք:

Միւս եկեղեցիների արեւելքի կողմից հարկը միւսնոյն է. առանց այն էլ այդ եկեղեցիները չեն ունենում այդ ժողովուրդից, որպէս և ժողովուրդը չէ ունենում այդ եկեղեցիներից, որոնց նախնուք է, ուրեմն և նոր եկեղեցի կառուցանելով, միւս եկեղեցիները, բայց տէրտէքներից, ոչինչ վնաս չեն ունենալ, մինչդեռ այստեղ երկու բարոյական ոգուտ կայ, մէկը միւսից առաւել:

Այդ ոգուտը նախ ժողովուրդի հոգեկան-կրօնական պահանջներից գուրեւ չմնալ է, մանաւանդ ձմեռ. ժամանակ, երբ գալիս են գլխաւոր եկեղեցական ու ազգային տօներին, մասնաւոր կանանց համար, որոնք աւելի մեծ հակում ունեն եկեղեցի լաճախելու, երկրորդ՝ զարոյցի տեսակէտից, որի պատճառը յայտնի կըբաւի գգալի է: Երբ և ապագայ տարածներն կըծառայէ այն փաստը, որ այսօր Կուկիայի, Չուրդուլի և քաղաքի միւս մասերի երկուսն զարոյցներում երկաթուղու կայարանին մօտիկ ապրող հայ բնակիչներից, լինելով տասնեակ աղայ և աղջիկ կայ, որոնք մեծ մասամբ չքաւոր ծնողների գաւալներ լինելով, այդքան

ուսերը վեր քաշելով, ինքն իրեն այս հարցը կըտայ:

—Ուր էին հասաւ մեր կտրիճների որսացած երէնները:

Միւրեւ բոլորակ շարքով քաղաքից երկտասարդ իշխաններն իրենց սանձակտոր ճօղներով ու սրածակներ հոտաւու ըսելով չենք որսորդութեամբ էին պարապած: Պէտք էր ուրեմն, որ նրանցից իւրաքանչիւրն, առնուառմ մի փոքրիկ ջէրան, գոնէ որսացած լինէր:

Ժողովուրդը այդպէս չէր, երկու շարքով լինելով վերադարձան մեր իշխանները պատառուած ցնցողներով, լըլըլաւարած ձիւնով ճիւղարած շներով, ունաւ ու լինելով գէջը ու աչքերով, զնայով, լինելով, զնայով և հերքեցան կտորատու, փուշ արած:

Նրանցից մէկի արձաթապաւ խաչալէն էր կորած, միւսի օսկէզեր, օսկէզերն հրացանին էր կտորուած, երկուսն էլ նշանաւոր տուրն էր քան իւր կողմից արձակուած:

Մի երկուք ձիւնքը կորցրած լինելով պատճառաւ, մինչև Արագածի այս ամբ ընկերի գաւալին էին նըստի, այնուհետև ձորտերի գելեղերից էին ձիւնք գտել և հետել:

Հաշուել տակ չարներով երկու շարքով սպառած պաշարեղէնը և բաւականաւոր միայն իշխանների ձգողութեամբ մետաքսեղէնով և կորցրած դակեղէնով, վստահ կարելի էր հաստատապէս ասել, որ միջին լինելով մէջ մի իշխան 150—200 մանեթի վնաս ունէր: Իսկ իրենց ստացածը:

—Մի նապաստակի ձագ, որը, մեր քաղաքով հրացանակեր իշխան Պաւլիկ Ա...ձէն էր որսացել և իւր որսոր-

ծելու ձանապարհ ցուրտ ու ցիւլ և զանապէս գալիս են ոտով, լաճախ ու շանուծ ու դասից ետ մնում: Դեռ չենք խօսում այն մասին, լինելով որտեղ երկաթուղու զարոյցներում տեղ չլինելով պատճառով մնում են առանց ուսման, քանիսն ծնողներն էլ հեռաւորութեան պատճառով չեն տալիս որդւոց զարոյց: Որքան լինում ենք, երկաթուղու մօտերում հայոց եկեղեցի չլինելով հարցը կար մօտիկ անցելու, բայց, չգիտեմք ինչու, մինչև օրս այդ հարցը մնացել է քննած շատ ցանկալի էր այդ հարցը շուտ իրագործուելը:

Այդպիսով, ուրեմն, մի կողմից եկեղեցու պահանջ լինելով մեր ասած քաղաքամասում, միւս կողմից՝ Թիֆլիսում հայոց զարոյցների լինելու աւելացնելու կարելի կայ, փոխանակ մի նոր զարոյց Կուկիայի եկեղեցիների մօտ աւելացնելու, կամ այդ զարոյցների ծաւալը մեծացնելու, աւելի լաւ է, որ այդ նոր կառուցուելիք եկեղեցու կողմին չլինելու երկուսն, գէթ միջոցաւոր զարոյց յատուկ այդ քաղաքամասի հայ բնակիչների որդւոց համար:

Այս գործը որքան էլ այսօր դժուարութեան էր հանդիս զբաւական զբաւական միջոցների և այլ կողմերից, սակայն և այնպէս անհրաժեշտ ենք, որ եթէ գործին սկիզբ դրուել, ժողովուրդի կողմից մեծ համակրութիւն և աջակցութիւն կըգտնուի:

Յ. Մարտաւ.

## ԳԻՒՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԱՐԻՍԱԿԱՆ ՈՍՈՒՑԻՆԵՐ

Մեզանից շատ շատերը կարծում են, թէ ուսուցչական պաշտօնը ամենահեշտն է, մանաւանդ երբ անուծում են, որ ուսուցիչը զանգալի հետ ներքէ մտնում դասարան, մի ժամից յետոյ դուրս գալիս, կրկին ներքէ է գնում, և այդպէս շարունակում է մինչև 4—5 դաս վերջացնել և յետոյ գնում է տուն, իրեւ լինելով հանգստանալու, դրանով էլ վերջանում է բոլոր նրա գործունէութիւնը: Սա ևս, պարոններ, այդ-

դական գերազանց հմտութիւնը լոյս ցորեկի պէս աշխարհքին յայտնի կաւորացնելու համար չէր էլ յանձնել ծառաներին, ինքն իւր ձեռք լինելով կախած՝ գուրեւ բարձր բուհում, գոռուութեամբ, լոյսերը վեր քաշած, որոն աւաւ գելեղից գելոյ անցնելով Գուրգան մտաւ:

Այն լինելով աշխուժով, լինելով զոր-ձուանքով իշխան Պաւլիկը իշխանութեան շրջանում, ձուր սեղանի շուրջ՝ մէկ, հինգ, տասնութիւնք անգամ պատմում ու կրկնում էր օրը սե ճապաստակի սպանութեան եղբորսխան զէպըր:

Նրանիկ ծնող նապաստակներն իրենց պահած անոցում ու փայլալաւ երկու աղուամաղ ձագուկների հետ, գուրեւ գլխի էին տուել և խաղաղ քրեով մետաքսով խոտերի մէջ, աւելակող լեռնաթմբերում հանգիստ էին վայելում:

Պաւլիկ իշխանի սիրելի «Փիթի» անրածան ընկեր՝ որսորդական բարակը, որը հոտաւուութեան մէջ իւր ցեղակիցների մէջ նման չուէր, հոտաւուութեան հովին էր բռնել ու ակնաշնորհ ցցել, առել լինելով վրայ նշան բռնել:

Պաւլիկ իշխանն իւր մեծ խելովը հասկացել էր բանի էութիւնը, հրացանին յայնպէս էր գրել, որ մի անգամից անողը ճապաստակի ընտանիքը կեանքն ու արեւն իրան պէտք է բաշխուէր, եթէ ձառն լիսող չլինէր և իւր ձեռքը մի քիչ չզգարար:

Բայց, դէ, այս էլ քիչ քաջութիւն չէր, իւր բոլոր ընկերներն երկուշարքով մէջ գնում քէֆից աչք չէին բացել, իսկ ինքն էնքան զգաստ և ուշիմ էր գտնուել, որ լինելով նրանցից պակաս չէր

պէս էի կարծում մինչև ի. գելեղ ուսուցչի հետ ծանօթանալու: Երբ այդ ուսուցչի կեանքը ուսումնասիրեցի և նրա խնդրանքը մի քանի օր դասաւան լաճախեցի, բոլորովին փոխեցի իմ կարծիքս: Հիմա համոզուած եմ, որ ամենադժուարին և ամենապատասխանատու պաշտօնը ուսուցչական պաշտօնն է: Ուսուցիչը պատասխանատու է վարչութեան առաջ, ազգի առաջ և որ գլխաւորն է, իւր խղճի առաջ: Նրա վրայ մեծ յոյսեր են դրուած, նրանց է կախուած նոր սերնդի ապագան, դրա համար էլ նա չէ խնայում ոչ մի միջոց, գոհում չէ իւր առողջութիւնը, որ կարողանայ իւր վրայ դրած յոյսերը արդարացնել, իւր սաներին պատշաճաւոր կերպով դաստիարակել, որպէս զի կարողանայ նրանցից պատրաստել ազգագուտ անձնաւորութիւններ: Հապա մի ներս մտէք դասարան և տեսէք, լինելով պիւր համոզութեամբ ուսուցիչը պաւլիկ է, լինելով դժուարութեամբ ևս կարողանում է հասկացնել իւր գելեղացի սաներին մի օր և է բաւ, մի օր և է առաւելից գործածութիւն, կամ մի օր և է յօդուածի բարոյականութիւնը, միւսնոյն քանի տասն անգամ կրկնուել և ուսուցչի համբերութեամբ այդ դժուարութիւնը տանել, բայց նրան վերաւորելու համար, ստիպուած է մնալ:

Ուսուցիչը տանել էլ ունի իւր պաւլիկութեամբ արեւ և լինելով վերջապէս քաջութիւնն էր կատարել: Չհաւատացողներն ու լինելով անհաւատներ լինելով լոյս ուսուցչի դասատուութիւնը, միւսնոյն քանի տասն անգամ կրկնուել և ուսուցչի համբերութեամբ այդ դժուարութիւնը տանել, բայց նրան վերաւորելու համար, ստիպուած է մնալ:

Ուսուցիչը տանել էլ ունի իւր պաւլիկութեամբ արեւ և լինելով վերջապէս քաջութիւնն էր կատարել:

Չհաւատացողներն ու լինելով անհաւատներ լինելով լոյս ուսուցչի դասատուութիւնը, միւսնոյն քանի տասն անգամ կրկնուել և ուսուցչի համբերութեամբ այդ դժուարութիւնը տանել, բայց նրան վերաւորելու համար, ստիպուած է մնալ:

Ուսուցիչը տանել էլ ունի իւր պաւլիկութեամբ արեւ և լինելով վերջապէս քաջութիւնն էր կատարել:

Չհաւատացողներն ու լինելով անհաւատներ լինելով լոյս ուսուցչի դասատուութիւնը, միւսնոյն քանի տասն անգամ կրկնուել և ուսուցչի համբերութեամբ այդ դժուարութիւնը տանել, բայց նրան վերաւորելու համար, ստիպուած է մնալ:

Ուսուցիչը տանել էլ ունի իւր պաւլիկութեամբ արեւ և լինելով վերջապէս քաջութիւնն էր կատարել:

Չհաւատացողներն ու լինելով անհաւատներ լինելով լոյս ուսուցչի դասատուութիւնը, միւսնոյն քանի տասն անգամ կրկնուել և ուսուցչի համբերութեամբ այդ դժուարութիւնը տանել, բայց նրան վերաւորելու համար, ստիպուած է մնալ:

ՊԵՐՃ ՊԽՈՂԽԱՆԳ

որ զորքերը տալու էին հաստ մագաղաթները վրայ և կազմում, այնուամենայնիվ միջոցառող հաստըներ կորած են: Բայց ի՞նչ է պատճառը դրանց անյայտանալուն: Հեղինակը պատասխանում է՝ Այդ բանը առաջացնողը բնութեան անխաղտելի օրէնքն է, որով ամեն ինչ կեսնք ունենալուց յետոյ, ունենում է և իւր վաճաճը, որով սահմանաւորում է ինչպէս ուրիշ էակներին, նոյնպէս և զորքերի գոյութիւնը, որպէս զի կենդանական աշխարհի հետ միասնեղ վերահորդուն հետ զարկանական միջավայրն է Պոլ Ստաֆէրը զորքերի կորուստի պատճառները գլխաւորը համարում է հեղեհը, որը ամբողջ զարգացածներ է մոխիր դարձնում, ինչպէս որ տպագրութեան զորքերով, ինչպէս նորը պատահել է հին դարերում միջոցառող ձեռագրութեան հետ: Բայց այդ պատճառներից իւր-իւրով, որքան, կապիտ ձեռքերը, և միջերը նմանապէս պոկուս դեր չեն խաղում զորքերի անյայտացման գործի մէջ: Ստաֆէրը շատ կենդանի կերպով է պատկերացնում հեռաւոր անցնալի մէջ զորքերի անյայտացման պատկերը, սակայն հեղինակի կարծիքով նոր ժամանակներին մէջ ևս շատ հետ են պատահել նշանաւոր զորքերի կորուստները. անյայտացած են Մոլիէ-րի Նէկապիւրի մի քանի զբոսնները, անյայտացած են նմանապէս ուսման տիկական շրջանի շատ արդիւնաբերութիւններ:

Մեր ժամանակներում զորքերի իւր-իւրացումը առաւել հասանական է լինում, քան հին ժամանակները: Որովհետեւ հին դարերում զորքերը արտաբերում և կամ տպագրում էին հաստ մագաղաթների վրայ, որոնք կարողանում էին դիմաւոր ժամանակի աւերիչ ազդեցութեան դէմ, մինչդեռ ներկայումս հեղինակութիւնները տպագրութեամբ թափանցում են շատ կարճ կեանք ունեն և շատ անգամ մինչև իսկ երկրորդ տպագրութեան չեն հասնում:

Հեղինակը իւր խօսքը վերջացնում է այս եզրակացութեամբ, որ զբաղականական անմահութիւն ձեռք բերելու համար հարկաւոր է, որ զբաղածը ունենայ ապագայ բոլոր սերունդներին հաճելի լինելու առաւելութիւնը: Սակայն ի՞նչպէս կարող է նոյն իսկ աննշանաւորագուոր մի հեղինակ իւր գրութեան հաճելի անել և համակրութիւն վայելել ապագայ բազմաթիւ սերունդներին մէջ: Հետևաբար, ասում է Ստաֆէրը, որ և ի՞նչ հեղինակի գրութեանը՝ ապագայ սերունդի կողմից սոյն չափով կարող է համակրութիւն գտնել, ինչ չափով որ այդ գրութեանը համապատասխանում է նոյն շրջանի կենսութիւնը ու պահանջներին, և այդ չնչինկայացնելով հեղինակին ամբողջովին, չի կարող տալ նրան կատարելալ անմահութիւն, ուրեմն և անձի կատարելալ անմահացումն անկարելի է: Իրականութեան մէջ հնարաւոր է միայն ունենալ հաւաքական վերացական անմահացում, այսինքն զարգացողների անմահութիւն միայն:

Z.

## ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԱՆԴՆԱԿԱՆ. — Անգլիական «Standard» թերթը իւր վիճակի թղթակցից մի հեռագրի է ստացել, որը վերաբերում է Անգլիայի և Ռուսիայի յարաբերութեան և միւս կողմից եռապետական դաշնակցութեան յարաբերութիւններին:

«Անգլիայի ներքին քաղաքականու-

թեան վերաբերումը հիմնական վիճակներին» Ռուսիային և Ֆրանսիային մօտենալը ու եռապետական դաշնակցութիւնից հեռանալը սկսած է զբաղեցնել քաղաքական շրջաններին, հակառակ այդ վիճակներին հաւանականութիւնից զուրկ լինելուն:

«Ռուսականական դաշնակցութեան տկարանալը, Անգլիայի ներքին հեռանալով, այստեղ առաջ է բերում բաւական զբաղմունք և ցաւակցութիւն»:

«Իւրը մտածողները խոստովանում են, որ Անգլիան, դէպի եռապետական դաշնակցութիւնը տաճած, բարեկամութեան վիճակները, ոչ ընդհանուրից, և ոչ էլ իւրաքանչիւրից մասնաւորապէս՝ քաղաքական բաւականութիւն է ստացել»:

«Քաղաքական մի գործիչ իւր կարծիքը այդ մասին այսպէս է արտայայտում.— Անգլիայի քաղաքականութեան մէջ կատարուող ժամանակաւոր վիճակներին հետք չի կարող մնալ նշանականութիւն ունենալ: Ռուսական նոր ինքնակալը ստիպւած չէ դիմաւորել իւր իւր իրաւունքները, որոնք իրաւունքներ են և անստիպելի են: Անգլիայի եռապետական դաշնակցութեանը հեռանալը վրայ մտածելու և արեւելեան հարցը դեռ կարող է երեք տարի յետաձգուել: սակայն տեղեկութիւններն այս խնդրաւորումը, ինչ է միայն տեղի ունենալ, կարող է բաւական երկայն տևել, և աստիճանաբար պիտի ստիպուի քաղաքական Անգլիայի եռապետական դաշնակցութեանը հեռանալը վրայ, մասնաւորապէս մի պարագայում, երբ գործը վերաբերում է նրանց կենսական խնդիրներին»:

«Իրոյնչեւթ թերթը հրատարակելով իւր թղթակցի այդ հեռագիրը, իւր կողմից աւելացնում է, որ Անգլիայի կայսրը ներկայումս այնպիսի քաղաքականութեան է հետևում, որով իւր բոլոր բարեկամներին կարող է իրենից հեռացնել»:

Օրուայ մեծ խնդրի, այն է ռուսականական համաձայնութեան վրայ ֆրանսիական թերթերը շատ ոգևորւած են խօսում: Ոմանք հնարաւոր կարծիքով այդպիսի մի համաձայնութիւն, համարում են նրան մի նոր զբաղական համաշխարհային խաղաղութեան:

ՉԻԼԱՍԱՆ. — Տիան-Յինցի «Daily News»-ին հաղորդում են, որ չինական կայսրը խորհրդակցութեան է հրաւիրած ամբողջ ղեկավարական կազմի մարմինը, և այդ բանը մեծ յաջողութեամբ է առաջ բերել պալատական շրջանում:

Միացեալ Նահանգների միջամտութիւնը Նոյնպէս՝ անհետանք է մնում, որի վրայ դրած էր չինական կառավարութիւնը իւր բոլոր յոյսը:

## ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

«ՆՈՐ-ԴԱՐ»-Ի

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՅՈՒՆ

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 14 Նոյեմբեր. — Կէսօրին Մեծ Իշխան Սերգէյ Ալեքսանդրովիչի պալատից, Մեծ խօսեցեալ Հարսնացուն Մեծ Իշխանուհի Ելիզաւետա Ֆեոդորովնայի հետ կառքով գնաց Ձմերային պալատ և նրանց դիմաւորեցին Թագաւոր Կայսրը, բարձրագոյն անձերը և օտարերկրեայ պրինցները: Ամենից առաջ գնում էր այրիացած Կայսրուհին Դանիայի Թագաւորի հետ, յետոյ Հարսնացուի հետ գնում էին Թագաւոր Կայսրը լէյք-Հուսարների Համագլխոտով, ու Անգլիայի շղթայով:

և հետեւեալ ժապաւենով: Հարսնացուն արժաթեայ ոսկեայ հագուստով, բեհեզեայ կոշիկներով աստառ ունեցող ծիրանիով, և գլխին ականակու թագով, գլխի քողի վրայով իջնում էին պոմերանիայի ծաղիկներ, որոնք ձեռք էին բերում կայսերական ջերմոցներից: Այնուհետև գնում էին զոյգ-զոյգ հանդէսին մասնակցող անձերը: Պատիկ արարողութիւնը կատարեց պալատական քահանայ Եանիշը: բարձր հոգեւորականութեան հետ պատկերը բռնած ունեին չամուսնացած մեծ իշխանները և յունաց արքայորդին:

Խմբագիր — հրատարակիչ:

ՍՊԱՆՆԱՐ ՍՊԱՆՆԱՐՆԱՐ

## ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ТОВАРИЩЕСТВО  
"ГИГИЕНА"  
ВЪ С. ПЕТЕРБУРГѢ.

ԲՆԱՅՆՈՒ ՕՋԵՆ  
աւելի և է քան արտադրութեան  
ՎԱՅԵՆՈՒ ՕՋԱՐ  
յաւ, է քան զործնական և օգտակար

ПРОДАЕТСЯ ВЪСѢХЪ  
ГДѢ СКАЗЪ: С. П. В. Александр. площ. 9  
МОСКВА, Никольская, д. Шереметьева  
ВАШКА, Новый Сѣтъ, 37

(M.)

9-2

№ 4711

ՍՊԵՆՍԵՐ  
ԾԱՂԻԿՆԵՐԻ ՕՂԵԿՈՒՆ

№ 4711  
ՌԵՏՆԻ ՓՆՋԵՐ  
ուճի հեռաւոր ծաղիկների հոտը  
Ձնաղբիկի, Գոլդալի, Յամի-  
կի, Արեւածաղիկի, Շուշանի,  
Օպոնդակի, Յափուրի, Ռեյ-  
նի Վարդի, Ռեյնի Մանուշա-  
կի, Ռեյնի Ծաղիկների և Վայ-  
րի Յամիկի:

Պատուական, երկարատև և է քան  
զուրկները երկարատևների համար:  
Վարդի է ստանալ Ռուսիայի ար-  
տաւարական պարբերականի հեղա-  
ստանի բոլոր ամենալուր մագաղաննե-  
րում:

Գնելու խնդրում են ուղարկու-  
թիւնը դարձնել գործար. № 4711  
մարկի վրայ

(M.) 4-2

!!ԶԳՈՒՇԵՔ ԵՂԵՆՈՒՄՆԵՐԻՑՈՒ!!

Ա. ՈՂԶԱԿԱՆ ԿԱՆԵ

ՈՍԿԵՐՈՒՄ ԵՄԵՐԻՆԻ  
ՕՋԱՐ

Դ Ե Ղ Մ Դ Ո Ր Ե

Գ. Ֆ. ԻՐԳԵՆՍԻ

ոչնչացնում է մոտերը, արեւից ա-  
րեւածը, զիջին բնիկը, երեւոյնը  
բնիկները և աղղում է աւելորդ  
բնիկները: Դէմ: Առաջարկում է որպէս  
արեւազարդի անուշահոտ բարձր որ-  
կու թեւան օճաւ:

տոյի գինը 50 կ, 1/2 կտորները 30  
կ: Վաճառում է բոլոր ամենալուր  
զեղաւորները և զեղաւորներ խա-  
նութիւններում:

ԳԼԽԱՐԻՆ ՊԱՆԱՍՏԵՐ ԵՄԵՐԻՆԻ  
Համար Գ. Ֆ. ԻՐԳԵՆՍԻ մօտ Ստոկո-  
լոս: ԻՐԳԵՆՍԻ ԹԻՖԼԻՍԻՍ զեղաւոր-  
ներ արեւազարդի աւելորդ բնիկնե-  
րեան մուրհակի պ. պ. Պոլովկ  
Սպորտը զեղաւորներում:

(M.) 21-9

ՍԵՐՍԵՐԻ ՊԱՅՏՍ ԸՈՒՆԻ  
ՅԱՋՈՐԴ Մ. Ի. ՖԵՕԴՈՐՈՎՍԿԻՆ

Ֆերման գոյութիւն ունի 1832 թուից:

Москва, Садовая, у Красныхъ воротъ, домъ Раузера.

Բանջարանոցների, ծաղիկների և գիւղատնտեսական սերմերի  
լիակատար պատկերազարդ ցուցակը լայն կրտսնի 1894 թուի գեկտեմ-  
բերին: Մեր մշտական լարգոյ գնողներին ցուցակն ուղարկում է ձեր:  
Իսկ այն անձերը, որոնք առաջին անգամ ցանկանում են ստանալ ցու-  
ցակը, բարեհաճում են ուղարկել չորս հատ եօթ կապէկանոց մարկ,  
որոնք կը հաշուեն վճարի մէջ, եթէ ցուցակը ցանկացողները ընդ նմին  
ոչ պակաս քան 3 լուրջու պատուէր տան: Բոլոր սերմերը բերում  
են արտասահմանից ամենալուր արդիւնաբերողներից և նրանց ընտիր  
լինելը խիստ քննութեան է ենթարկւում մեր պահեստում:

Ցանկացողները պէտք է գիմեն ռուսերէն:

318)

10-4.

## ԻՄ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

|                                                                     | Ռ. | Գ. |
|---------------------------------------------------------------------|----|----|
| 1. «Սոս և Վարդիթեր» վէպ (երկրորդ տիպ)                               | 1  | 50 |
| 2. «Աղաւթ» թատերադրութիւն (սպառուած)                                | —  | —  |
| 3. Երկու խօսք Համբարի մասին» թարգ. (սպառուած)                       | —  | —  |
| 4. «Ներքին կեանք Հին Հայաստանի» թարգ. (սպառուած)                    | —  | —  |
| 5. Ղարաբաղի տիրամայր Մարիամեան աղջկանց<br>գպրոցի բացումը (սպառուած) | —  | —  |
| 6. Ազուլեանց երկուս գպրոցի բացումը (սպառուած)                       | —  | —  |
| 7. «Կառնածաղիկ» վէպ (սպառուած)                                      | —  | —  |
| 8. «Հացի խնդիր» (սակաւաթիւ)                                         | 1  | —  |
| 9. «Նահէն» վէպ                                                      | 1  | —  |
| 10. «Ցեցեր» վէպ                                                     | 1  | —  |
| 11. «Բղէ» պէպ                                                       | 1  | 20 |
| 12. «Սկիզբն երկանց» վէպ                                             | 1  | 20 |
| 13. Յուշիկներ» Ա. շրջան                                             | 1  | —  |

Բոլոր իմ աշխատութիւններս բացի «Սոս և Վարդիթերից» վա-  
ճառում են բացառապէս ի՛ մօտ:  
Հասցէ՝ Թիֆլիս Ներսիսեան դպրանոց:  
Դուրսով առնողներին 20% զիջում կը ըլինի:  
ձանապարհածախքն առնողի վրայ:

ՊԵՐՁ ՊՈՇԵՆԱՆՑ

30-7

BATEAUX A VAPEUR FRANÇAIS N. PAQUET ET C<sup>IE</sup>

ՆԱԽԱԳԻՆՈՒԹԻՒՆ ՖԵՐՄԱՆԿԱՆ ԸՆԹՈՒՄԵՐՆ

## Ն. ՊԱՔԵ ԵՒ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր և ուղիղ և երթուկութիւն ՄԱՐՍԵՅԻՑ ԲԱՐՈՒՄ և ԲԱՐՈՒՄԻՑ  
ՄԱՐՍԵՅԻՑ երկու շաբաթ մի անգամ:

Բաթումից Մարս քիւ զնալիս մտնում է Տրապիզոն, Սամսոն և Կ. Պոլիս քաղաք  
ները:

Բաթումից Պարեզ հաղ որդակցութեան օրմանները սովորական զիջումն ունի,  
Բաթումից մեկնում է՝

Չորեքշաբթի 16/2 Տոյեմերի շաբաթ «Անտոնի», կապիտան Գարբի,  
և այդպէս երկու շաբաթ մի անգամ չորեք, օրեր, ժամը 4-ին կէսօրուայ, Տե-  
ղիկութիւնը քաղաքաւոր համար թող բարեհաճան դիմել հետեւալ գործա-  
կաններին:

Բաթումից մօտ. ՎԻԿՏՈՐ ԳԱՐԵՆՆԻՆ, Նարեկեթեայալ:  
Թիֆլիսում. Կ. ԲԱՐՍԵՆՆԻՄԱՆՆԻՆ, Սիօնի փողոց, քարվանսարայ Դէրզ  
Քաղալի:

Բաթումից մօտ. Սամսոնի Իլիւարեանին, Չորեքեկանեայալ հրապարակ:  
Նոյն օրու և իս կողմ. Կ. ԼՈՒԻ ՌԵՆՆԻՆ:  
(316)

20-20

## ԿԵՆՆԻՑԻ ԵՊԵՆՈՎՈՒԹԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԻՍԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Պետերբուրգ Նևսկի պր. № 3

Ռուսիայում ընդհանուր Բարձրագոյն Բոյոյա-Պալատն է  
օգտուել 1889 թ. յունիսի 2-ին:

Ընկերութեան գործունէութեան վրայ կառա-  
վարական մշտական իրական հսկողութիւն  
է նշանակուած, ՈՐԲԵՆ ընկերութիւնը  
1890 թուին Ֆրանսիայում և Եւրո-  
պայի միւս պետութիւնների  
մէջ 50,000,000 Փրան-  
կի աստիճանութիւն  
է արել:

Օգտուելն

մասնակցելու փո-

խաղէն «Ուրբեյն» ըն-

կերութիւնը ոչ մի ընթա-

ցիկ պիտի չէ վերցնում կեան-

քին ապահովողը Հիւանդութեան

դէպքում և, որ չնայելով նրան Պոլիսը

պահում է իւր ոյժը:

Գլխաւոր ներկայացուցիչ, Անգլիոյ/կապի, Անգլիա-  
պիւս և Թուրքիստանի երկրների նոյնպէս և Բուխարայի համար  
է Պոլսի և Ընկ. առեւտրական տունը Թիֆլիսում, Վիլամիմոլիպայ  
փողոց տուն № 10, III դիմադիմին հանդէպ: Գլխաւոր վերապետը  
ՄԻԽԱՅԻԼ ՍՈՒՊՈՎԻՉ ՉԵՐԻՎԻԼ Կանոնաւորութիւնը և զանապաւն բացատրու-  
թիւններ կարելի է ստանալ Բաթումում, Բաղուում, Սամարղանդում—Պոլսի  
և ընկ. պրապաններում և ընկերութեան բոլոր գործակալութիւններից:

30-7.